

HİKMET-AKADEMİK EDEBİYAT DERGİSİ
[JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]
VEFATININ 100. YILINDA
ALİ EMİRÎ ÖZEL SAYISI
YIL 10, EYLÜL 2024

Halil İbrahim KIRIK

Dicle Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Öğrencisi
Diyarbakır/TÜRKİYE
kirikhalil113@gmail.com
ORCID

KİTÂBİYÂT / BOOK REVIEW

Eser: TEZKİRE-İ ŞU'ARÂ-YI ÂMİD

Makale Türü: Kitap Tanıtım ve Değerlendirme	Article Information: Book Review
Yükleme Tarihi: 25.06.2024	Received Date: 25.06.2024
Kabul Tarihi: 10.09.2024	Accepted Date: 10.09.2024
Yayınlanma Tarihi: 30.09.2024	Date Published: 30.09.2024

İntihal / Plagiarism

Bu makale **turnitin** programında taranmıştır.
This article was checked by **turnitin**.

Atıf/Citation

Kırık, Halil İbrahim. "Tezkire-i Şu'arâ-yı Âmid". (Kitap Tanıtımı ve Değerlendirme). *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature]* Vefatının 100. Yılında Ali Emîrî Özel Sayısı, (Eylül 2024), 1054-1058.

Kırık, Halil İbrahim. "Tezkire-i Şu'arâ-yı Âmid". (Book Review). *Hikmet-Journal of Academic Literature* Special Issue on the 100th Anniversary of Ali Emîrî's Death, (September 2024), 1054-1058.

10.28981/hikmet.1505001

h

HİKMET-AKADEMİK EDEBİYAT DERGİSİ
[JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]
VEFATININ 100. YILINDA
ALİ EMİRÎ ÖZEL SAYISI
YIL 10, EYLÜL 2024

Halil İbrahim KIRIK

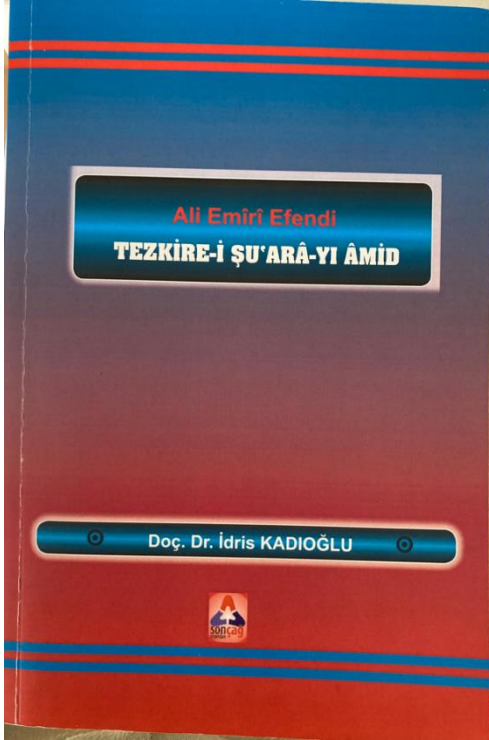
KİTÂBİYÂT/BOOK REVIEW

TEZKİRE-İ ŞU'ARÂ-YI ÂMİD

Müellifi: Ali Emîrî Efendi

Hazırlayan: İdris KADIOĞLU

Sonçağ Yayıncılık, Ankara, 2014, 498 s. ISBN: 978-605-5230-38-8

Ali Emîrî Efendi Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde yaşamış; yazar, hattat, telgraf eğitimi almış bir aydın, gazeteci ve devlet memurudur. Ali Emîrî Efendi, hem kendi bölgesinin hem de Osmanlı coğrafyasının yetiştirdiği önemli şahsiyetlerdendir. Görev için gittiği her şehirde kitap toplayan ve bunları edebiyatımıza kazandıran Ali Emîrî Efendi'nin edebiyatımıza en büyük katkısı şüphesiz Dîvânu Lugâti't-Türk adlı eseri kazandırmış olmasıdır. 31 Mart 1918-30 Eylül 1920 tarihleri arasında otuz bir sayı çıkmış ve 956 sayfalık bir koleksiyondan oluşan Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası adlı dergi; Ali Emîrî Efendi'nin, hem o günleri anlama hem de edebiyat sahasını daha yakından tanımamız açısından bizlere armağan ettiği değerli çalışmalarındandır. Dergide

neşredilen yazıların büyük bir kısmı Ali Emîrî'ye aittir ve çoğu imzasızdır. Ona ait olmayan metinlerin bazıları da yazma eserlerden çıkarıp neşrettiği manzumelerdir.

Ali Emîrî Efendi, edebiyat tarihi alanında çok fazla araştırma ve tetkik yapmıştır. Bu araştırmaların sonucu olarak Diyarbakır ve çevresinde zengin bir edebiyat kültürünün ve birçok edebî muhitin olduğunun farkına varmıştır. Diyarbakırlı şairler ve sanat adamlarının tarih içerisinde kaybolmasını önlemek isteyen Ali Emîrî Efendi, on sekiz yaşından yirmi bir yaşına kadar telif ettiği Mirâtü'l-Fevâ'id'in şairlerle ilgili bölümünü Tezkire-i Şuarâ-yı Âmid adıyla yayımlamıştır.

Eser ilk olarak 1909 yılında İstanbul'da Ali Emîrî Efendi tarafından ve Arap harfleri ile neşredilmiştir. Eser 2014 yılında Ankara'da Sonçağ Yayıncılık Mat. Ltd. Şti. tarafından basılmış, günümüz Türkçesi ile neşredilmiştir. Daha sonra 2018 yılında yine Ankara'da T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü tarafından basılmıştır. Tezkire-i Şuarâ-yı Âmid adlı eser, üç cilt olduğu bilinse de elimizde ancak birinci cildi vardır, diğer iki cildi ise henüz bulunamamıştır. Birinci cildi Zâ harfine kadardır. Tezkire-i Şuarâ-yı Âmid adlı eser çoğunlukla Klasik Türk Edebiyatı alanında eser veren yaklaşık 79 şairin hayatı, eseri ve edebi kişiliği hakkında bilgi vermektedir. Söz konusu eserde müellifler ve vasıfları anlatılırken kullanılan tavsif cümleleri tespit edilmiş ve bu cümlelerin dil içi çevirileri yapılmıştır. Eserin önemli başlıkları sırasıyla şöyledir:

- 1)Ali Emîrî Efendi ve Tezkire-i Şuarâ-yı Âmid
- 2)Ali Emîrî'nin Biyografik Eserleri
- 3)Tezkire-i Şuarâ-yı Âmid'in Kaynakları
- 4)TŞA'in Şair Tezkireleri Arasındaki Yeri ve Önemi
- 5)Tezkire-i Şuarâ-yı Âmid'in Şairler Tablosu
- 6)İfâde-i Mahsûsa
- 7)Mukaddime
- 8)Harf-i Elif
- 9)Harf-i Bâ
- 10)Harf-i Tâ
- 11)Harf-i Sâ
- 12)Harf-i Cîm
- 13)Harf-i Hâ
- 14) Harf-i Hâ'
- 15) Harf-i Dal
- 16) Harf-i Zâl
- 17) Harf-i Râ
- 18) Harf-i Zâ

Eserin kaynaklarını çoğunlukla divânlar, mesnevîler, mecmu'âlar, tezkireler ve tarihler oluşturmaktadır. Eserin içerisinde şairler tablosu bulunmaktadır. Şairler Arap alfabesi sırasına göre verilmiştir. Şairler tablosunun ardından ise kaynakça ve fihrist bölümü verildikten sonra ifâde-i mahsûsa daha sonra mukaddime bölümüne geçilmiştir.

Ali Emîrî Efendi Tezkire-i Şu'arâ-yı Âmid'in ifâde-i mahsûsa kısmında o yıla kadar kaleme alınan şair tezkirelerinde bir şehre ait olan şairlerin bir araya getirilmediğini vurgulamıştır. Bu tezkirelerin hemen hemen hiçbirinde Diyârbekirli şairlerin bulunmadığını nakletmiştir. Var olan şairlerin hakkında ise doğru olmayan bilgiler olduğunu belirtmiş ve başka şehirlere atfedildiğini söylemiştir. Bu eksik veya yanlış bilgilerin farkına varan Ali Emîrî Efendi, Diyârbekirli şairler için bir tezkire yazmak istemiştir.

Şair kitabın Tezkire-i Şu'arâ-yı Âmid'in mukaddime kısmında, kitap isminin nasıl verildiğini ve kitabı ne amaçla yazdığını belirtmiştir. Esere dahil edilen şairleri neye göre esere aldığını belirtmiştir. Mukaddime bölümünün sonunda da hayatta olanlara afiyet vefat edenlere de rahmet dilemiştir: Diyârbekir şairlerinin yazdıkları eserlerin tercümesini bitirmeye muvaffak olarak Mir'âtü'l-Fevâ'id fi-Terâcimi Şu'arâ-yı Âmid adını verdiğim tezkirenin bir kitap olmasına ve içinde bulunan bazı kişilerin eserlerinin tercüme durumu altmış ve daha fazla sayfaları ihtiva etmesinin üzerine bunu basitleştirmek amacıyla okunmasının kolay olacağı aklıma geldi. Detaylı bir şekilde anlatılmak suretiyle yazılan eserlerin seçkin kişilerce değeri su götürmez bir gerçek olsa da basitleştirme ve az sözle çok şey söyleme vadisinde yazılanların da ayrı bir önemi vardır. Nitekim geçmişte yazılan birçok kitabın detaylı bir şekilde anlatımı yapıldıktan sonra bir de basitleştirilmiş halinin yazıldığı görülmektedir. Bunun üzerine Mir'ât-ı Fevâ'id' adlı eserin basitleştirilmiş halini de "Tezkire Şu'arâ-yı Âmid" adıyla isimlendirdim. Şairlerimizin edebiyat alemine hizmetleri ve şairlerin kıymetli çalışmaları birbirleriyle yarışma ve münazaralarında büyük yetenekleri olduğu için kitaba alınan nazire örneklerinin izahları lazım gelmişse bile memleketin edebiyat hayatına bağlı olduğundan eserin içine katılmaları gerekli görülmüştür. Başka memleketten olup şehrimizde vefat eden şairlerle şehrimizden diğer memleketlere gidip orayı yurt edinenlerin evlatları ve torunlarından bir şair çıkmışsa soy silsilesinin belli olması için Mir'ât-ı Fevâ'id'deki düzenlemeler suretiyle bu eserde bile yer almıştır. Bir de kendileri memleketimizden olmadığı veya şehrimizde vefât etmediği halde tezkirelerde doğumu veya vefatı şehrimize atfedilen şairler de vardır. Gerçeğin anlaşılması için onlar bile bu eserde yerini almıştır. Allah hayatta olanlara afiyet versin vefat edenlere de rahmet eylesin.

Eserin Harf-i Elif kısmı Ahmed adlı şairle başlamış ve Âhû adlı şairle bitmiştir. Ali Emîrî Efendi bu bölümde 16 şaire yer vermiştir. Harf-i Bâ bölümü Bâkî adlı şairle başlamış, şair Bekrî ile devam etmiş Bey'atî adlı şairle de sona ermiştir. Bu bölümde toplam 3 tane şair vardır. Harf-i Tâ bölümü, Tâ'ib adlı tek şairden mürekkeptir. Harf-i Sâ bölümü de Sâ'nî adlı tek şairden oluşmaktadır. Harf-i Cîm bölümü Câzib adlı şairle başlamış ve Cehdi adlı şairle son bulmuştur.

Müellif bu bölümde 11 şaire yer vermiştir. Harf-i Hâ bölümü Hâsim adlı şairle başlamış, Hamîdî adlı şairle bitmiştir. Bu bölümde ise 15 şair bulunmaktadır. Harf-i Hâ' kısmı Hâlid adlı şairle başlamış ve Hayrî adlı şairle son bulmuştur. Müellif bu bölümde toplam 7 şaire yer vermiştir. Harf-i Dal bölümü ise Dürçî ve Derviş adlı 2 şairden oluşmaktadır. Harf-i Zâl bölümü de Zekâ'î ve Zihnî adlı 2 şairden oluşmaktadır. Harf-i Râ bölümü toplam 17 şairden oluşmaktadır. Bu bölüm Râ'if adlı şairle başlamış, Rûşenî adlı şairle son bulmuştur. Eserin en son kısmı olan Harf-i Zâ kısmı da Zârî ve Zemzem Hânım adlı 2 şairden oluşmaktadır.

Tezkire-i Şu'arâ-yı Âmid adlı eserde Ali Emîrî Efendi, birçok şairin doğum ve ölüm yıllarını, doğum yerlerini, mahlaslarını, birçoğunun hangi aileye mensup olduklarını ve asıl isimlerini belirtmiştir. Onların hayatlarına dair bilgi vermiş ve çıkarımlarda bulunmuştur. Devamında ise şiirlerini nakletmiştir. Ali Emîrî Efendi, bu amaçla çeşitli araştırmalar yapmış, gerekli olan kitapları uzun bir süre incelemiş, şehirde bilirkşi olarak gördüğü yaşlı insalara danışmış ve şehrin mezarlarına bilgi toplamak amacıyla çoğu kez ziyarette bulunmuştur. Devamında ise üç yıl zaman zarfı içinde bin beş yüz sayfalık Mir'ât-ı Fevâ'id adlı eseri neşretmiştir.

Eser tarih boyunca unutulmaya yüz tutmuş şairleri muhteva etmesi bakımından önem arz etmektedir. Eserdeki birçok şairin hayatlarına ilişkin çeşitli bilgiler eser yazılmadan önce eksik veya yanlış durumda olması Ali Emîrî Efendi'nin bu eseri neşretme sebeplerinden birisidir. Daha önceden şairlerin hayatlarına dair bilgilerin karanlık veya bulanık havasını dağıtması Tezkire-i Şu'arâ-yı Âmid'i önemli eserler arasına katmıştır.

Yayımlandığı dönemde Diyarbakır ve coğrafyasında ilgi gören Tezkire-i Şu'arâ-yı Âmid adlı eserin 1909 yılındaki baskısını Prof. Dr. İdris Kadioğlu neşretmiştir. Böylece edebiyatımız açısından büyük öneme sahip olan bu eseri edebiyat meraklılarının ve ilgili okuyucuların dikkatine sunmuştur.

Edebiyatımızın geçiş sürecinde olduğu ve yeni edebiyatın ilk şeklini almaya başladığı dönemlerde Meşrutiyet dönemi şair, yazar ve araştırmacılarından olan Ali Emîrî Efendi'nin Tezkire-i Şu'arâ-yı Âmid adlı eserini büyük çaba ve emek göstererek hazırlayan Prof. Dr. İdris Kadioğlu'nun bu çalışması oldukça kıymetlidir. Bu çalışma saha araştırma ve incelemelerinin hem temelini oluşturacak hem de onlara kaynaklık edecektir. Çalışma, eserin yazıldığı döneme ışık tutan bir eser olma özelliğine sahiptir. O devrin edebi zevkini ve anlayışını günümüze taşımıştır. Günümüz edebiyat okurları ile buluşacak kıymetli bir eser olmuştur. Yazar Prof. Dr. İdris Kadioğlu'na, edebiyat dünyasına kazandırdığı bu eser için teşekkürü bir borç biliriz. Eserin dil ve edebiyat sahasına hayırlı olmasını dileriz.